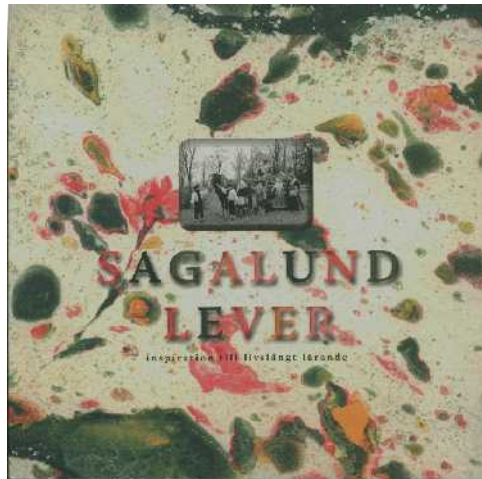

Elävää historiaa etsimässä

Miia Huttu

Sagalund lever – inspiration till livslångt lärande, toim. John Björkman ja Li Näse. Sagalunds museistiftelse 2009.

Aikamatkat ja historian elävöittäminen ovat naapurimaassamme Ruotsissa olleet jo pitkään tärkeä osa museopedagogista keskustelua. Suomalaisissa museoissa sen sijaan aikamatkailu ja leikin kautta oppiminen tuntuvat olevan vielä melko harvinaisia tapoja lähestyä historiaa. Näin ollen onkin varsin osuvaa, että juuri ruotsinkielisen Kemiön saaren ulkoilmamuseo Sagalund on suomalaisen aikamatkapedagogiikan edelläkävijä.

Vastikään ilmestynyt historian elävöittämisen opaskirja *Sagalund lever – inspiration till livslångt lärande* on tervetullut katsaus elävän museon ajatukseen Suomessa. Kirjassa tarkastellaan Sagalundin museon omien esimerkkien kautta historian eläväksi tekemisen tapoja, kuten työpajoja, draamaopastuksia, ruotsalaisen *Tidsresa*-konseptin mukaisia aikamatkoja ja roolileikkejä sekä museon ja sitä ympäröivän yhteisön yhteistyömalleja.

Sagalundin museossa aloitettiin uudenlaisen museokonseptin rakentaminen 1980-luvulla. 1990-luvun puolivälissä museossa otettiin käyttöön uudenlainen lapsi- ja nuorisotoiminnan muoto, ”aikamatkailu” ja museoon perustettiin tilat aikamatkoja varten. Myös yhteistyö vapaaehtoisten museoavustajien kanssa alkoi. Nykyään ”Sagalund lever” on museonjohtaja Li Näsen mukaan kokonaisvaltainen konsepti ja ideologia, joka kulkee punaisena lankana läpi kaiken Sagalundissa järjestettävän toiminnan.

Lienee paikallaan avata hieman kirjassa käytettyä aikamatkailun käsitettä. Aikamatka eli tidsresa on ruotsalaisen Britt-Marie Borgströmin kehittämä museopedagoginen metodi, joka on tarkoitettu etupäässä lapsille, mutta jota voidaan soveltaa myös nuorille tai aikuisille. Aikamatkan tarkoituksena on antaa sen osallistujille mahdollisuus kokea itse, millaiselta elämä menneisyyden ihmisenä olisi tuntunut. Yleensä aikamatkat liittyvät johonkin teemaan, kuten vaikkapa ruuanlaittoon tai kotitaloustöihin jonain tietynä aikana menneisyydessä. Aikamatkailijat puetaan kohteena olevan aikakauden vaatteisiin ja heille annetaan roolit menneisyyden henkilöinä. Tarkoituksena on olla, käyttäytyä, toimia ja elää kuten tämän aikakauden ihmiset. Aikamatkat pyritään toteuttamaan autenttisessa ympäristössä niin, että tunne ajassa taaksepäin siirtymisestä olisi mahdollisimman elävä. Tavoitteena on kaikkien aistien elämys. Aikamatkailija näkee, haistaa, maistaa, kuulee ja tuntee ympäristön sellaisena kuin se oli vaikkapa 100 vuotta sitten. Lisäksi hän kohtaa toisenlaisen todellisuuden myös psyykkisesti. Esimerkiksi sukupuoliroolit näyttäytyvät toisenlaisina, ihmisten tarpeet ovat toisenlaisia ja maailmankuva erilainen.

Tekemisen kautta oppiminen koetaan museoissa usein ongelmalliseksi. Museon säilyttävä rooli tekee mahdottomaksi sen, että siellä olevia esineitä ja tiloja voitaisiin käyttää niiden alkuperäiseen tarkoitukseen. Museoesineisiin ei perinteisesti saa koskea ja museossa tulee käyttäytyä varovasti historiallista miljöötä kunnioittaen. Leivän leipominen, voin kirnuaminen tai rautanaulojen takominen sopii huonosti tähän varomisen ja suojaamisen kulttuuriin. Jokainen meistä voinee kuitenkin allekirjoittaa sen, että tekemisen kautta ihmisen on aivan toisella tavalla mahdollista ymmärtää ja oppia asioita. Kuten Sagalund lever -kirjassakin todetaan: lukemalla tai kuuntelemalla oppiminen ei ole yhtä tehokasta kuin itse tekeminen. Tästä syystä olisi hyvin toivottavaa, että elämyksellinen museopedagogiikka saisi vielä nykyistään enemmän jalansijaa suomalaisissa museoissa. Onhan aivan eri asia päästä itse kehräämään lankaa kuin vain nähdä museonäyttelyssä rukiinlapa, johon ei saa koskea.

Sagalund lever -teosta lukiessa tulee väistämättä mieleen, että Sagalundin lähtökohdat ovat harvinaisen onnekkait. Ulkomuseoalueella on yhteensä 26 rakennusta, joista kaikki eivät ole museoituja. Pihapiiriin kuuluu mm. vanha koulurakennus, paja, navetta ja ”Lilla Sagalund” -talo, joka on varattu kokonaan museopedagogiseen käyttöön. Monia rakennuksista käytetään niihin tarkoituksiin, joihin ne alun perin on rakennettu. Sepän pajassa taotaan rautaesineitä, navetassa hoidetaan leikkilehmiä ja koulussa opiskellaan menneiden aikojen tyyliin. Rakennusten tulisijoissa pidetään tulta, mikä jo yksinään olisi kauhistus useimmissa täysin museoiduissa ympäristöissä. Sagalundissa tämä kuitenkin on mahdollista.

Sagalund lever -teoksessa korostetaan käyttökokoelmien suurta merkitystä aikamatkojen toteuttamisessa. Käytössä olevat esineet ovat kopioita vanhoista esineistä tai hyväkuntoisia aitoja työkaluja, jotka eivät kuulu varsinaisiin museokokoelmiin. Roolipuvut ja aikamatkalle tulevien lasten käyttämät vaatteet ommellaan vanhojen mallien mukaan uusista kankaista. Tämä kaikki tekeekin aikamatkapedagogiikasta melko kallista ja useimpien museoiden kärsiessä pahanlaatuista resurssipulaa, ovat vapaaehtoistyövoima ja lahjoitukset monien paikallismuseoiden tärkein henkireikä. Näin on myös Sagalundissa. Museolla on elinvoimainen ja aktiivinen avustajien joukko, jota ilman Sagalund ei olisi yhtä elävä kuin se tällä hetkellä on. Taitavien vapaaehtoisten työpanosta mitenkään väheksymättä voisi kuitenkin kysyä, onko tämän kaltainen kehitys toivottavaa ja eikö paikallismuseoille olisi viimeinkin jo syytä tarjota myös rahallisia resursseja toiminnan kehittämiseksi.

On kyseenalaista, kuinka onnistuneita – tai edes mahdollisia – aikamatkat olisivat useimmissa suomalaisissa museoissa. Aikamatkailu pedagogisena menetelmänä vaatii ympäristön, jonka on oltava kulutusta kestävä mutta mahdollisimman autenttinen. On totta, kuten kirjassa todetaan, että lasten loistava mielikuvitus korvaa usein sen, mikä rekvisiitasta jää puuttumaan. Mutta siitä huolimatta olen melko skeptinen. Sen sijaan sellaisessa ympäristössä kuin Sagalund, tämän kaltainen museotoiminta on täydellisesti kotonaan ja kirjassa esitetyt ideat ovat erittäin tervetulleita piristämään jokaisen museoalan ammattilaisen ajatuksia museopedagogiikasta.

Aikamatkojen lisäksi Sagalund lever -teoksessa annetaan esimerkkejä historian elävöittämisestä draamaopastuksilla, jotka ovat olleet Sagalundin tavaramerkki aivan museon alkuajoista lähtien. Erityisen mielenkiintoinen on museo-opas Jarmo Kujalan haastattelutyylisiin kirjoitettu selvitys rooliopastamisen lähtökohdista ja ongelmista. Sagalund lever pyrkii korostamaan, että hyvä draamaopastus perustuu aina historiallisille tosiseikoille, mutta elää esittäjänsä ja tilanteen mukana.

Teoksen kahdesta rooliopasmuotokuvasta käy ilmi, miten pikkutarkasti Sagalundin rooliopastukset rakennetaan. Oppaan on syvennyttävä paitsi historiallisiin faktoihin myös esittämänsä hahmon sielunmaisemaan. Parhaimmillaan draamaopastus voikin olla erinomainen menneisyyden kohtaamisen menetelmä. Siltikään en voi välttyä ajatukselta, että pahimmillaan dramatisoidusta historiasta tulee kiusallista ja epäinformatiivista pseudohistoriaa, jonka välittäminen ei palvele kenenkään intressejä.

Sagalund lever -teoksessa tarjotaan useita valmiita reseptejä aikamatkoihin ja historiallisiin työpajoihin. Harvalla museolla on kuitenkin käytössään esim. toimivaa pajaa, jossa olisi mahdollista valaa tinasotamiehiä. Ideapankkina kirja on kuitenkin toimiva. Kirjoittajat muistuttavat lukijaa siitä, että aina historian elävöittämiseen ei tarvita suuria resursseja eikä monimutkaisia työvälineitä. Pelkkä leivän leipominenkin voi olla elämys sellaiselle, joka ei ole tehnyt sitä koskaan aikaisemmin. Jokaisen museon tehtävänä on löytää oma tapansa toimia, ja siihen tarkoitukseen Sagalund lever antaa meille täyden eväskorillisen ideoita.

Kirjoittaja on museoarkistossa työskentelevä Kulttuurihistorian maisteri.